

*Дрозд С. М.,
здобувач наукового ступеня доктора філософії (кандидата наук)
кафедри фінансового права та фіскального адміністрування
Національної академії внутрішніх справ*

ПРАВО НА МЕДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ І ЧИННИКИ, ЩО НА НЬОГО ВПЛИВАЮТЬ

Анотація. Стаття присвячена з'ясуванню рівня достатності й необхідності закріплення права поліцейських на медичне забезпечення у вітчизняному законодавстві та виявленню чинників, що на нього впливають.

У статті розкриваються конституційні засади щодо закріплення права на охорону здоров'я, медичну допомогу й медичне страхування. Згідно з вимогами Основного Закону, охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних та оздоровчо-профілактичних програм.

Визначення права на охорону здоров'я закріплено також і в Законі України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», норми якого констатують, що кожний громадянин України має право на охорону здоров'я.

Автор доходить висновку, що охорону здоров'я можна визначити як здійснення державою комплексних заходів із забезпечення можливості громадян щодо здійснення власних дій, які стосуються свого здоров'я, вимог до органів державної влади із забезпечення належних законодавчих та організаційних умов для реалізації своїх потреб у сфері охорони здоров'я, а також можливості використовувати примусові заходи для захисту відповідних інтересів.

Автор зазначає, що нормативне визначення права на медичне забезпечення поліцейських можна розглядати через сукупність законодавчих способів і засобів, які використовуються самими поліцейськими й органами влади стосовно забезпечення, реалізації, захисту та відновлення зазначеного права.

Систематизовано систему нормативно-правових актів, яка регламентує медичне забезпечення поліцейських за двома рівнями. До першого зараховано: а) міжнародно-правові акти; б) внутрішньодержавно-правові акти; в) відомчо-правові акти. До другого рівня зараховано акти, що спрямовані на: а) врегулювання загальних питань організаційно-правової побудови органів Національної поліції України; б) регулювання соціального захисту поліцейських; в) регулювання безпосередньої організації та здійснення медичного забезпечення поліцейських.

У прикінцевій частині статті проводиться аналіз чинного законодавства, включаючи нормативно-правові акти МВС України, норми якого закріплюють право поліцейських на медичне забезпечення у відомчих закладах охорони здоров'я. Насамкінець визначені чинники, що впливають на закріплення права поліцейських на медичне забезпечення.

Ключові слова: медичне забезпечення, право поліцейських, охорона здоров'я, нормативно-правові акти, заклади охорони здоров'я, медичне обслуговування, законодавча база.

Постановка проблеми. У сучасній юридичній науці питанням прав поліцейських приділяється достатня увага. Такі

права окремі дослідники розглядають як складник правового статусу поліцейських, інші ж роблять акцент на забезпеченні як самих прав, так і соціально-правового захисту основних прав поліцейських. При цьому дослідження, присвячені саме забезпеченню права поліцейських на медичне забезпечення, не мають комплексного характеру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із теми статті засвідчив, що забезпечення права на медичне забезпечення поліцейських здійснюється на підставі чинного законодавства, проте рівень такого забезпечення не відповідає рівню медичного забезпечення поліцейських країн-членів Європейського Союзу та інших розвинених країн світу. Також варто визнати, що хоча право поліцейських на медичне забезпечення й закріплюється нормами законодавства, проте потребує постійного вдосконалення та доопрацювання.

Проблеми, що викладені в статті, частково відображено в роботах І.Г. Андрущенко, О.А. Вичевої, Т.О. Тихомирової О.С. Черних та ін.

Мета статті – з'ясування рівня достатності й необхідності закріплення права поліцейських на медичне забезпечення у вітчизняному законодавстві та виявлення чинників, що на нього впливають.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою більш змістовного розкриття теми статті вважаємо за доцільне детальніше зупинитися на визначенні права на медичне забезпечення поліцейських. Одразу ж варто зауважити, що єдиного підходу до його дефініції немає [1, с. 191].

Так, стаття 49 Конституції України визначає, що кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних та оздоровчо-профілактичних програм.

Держава створює умови для ефективного й доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; наявна мережа таких закладів не може бути скорочена. Держава сприяє розвитку лікувальних закладів усіх форм власності [2].

Окрім цього, стаття 6 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» встановлює, що кожний громадянин України має право на охорону здоров'я, що передбачає:

- життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд і соціальне обслуговування й забезпечення, який є необхідним для підтримання здоров'я людини;
- безпечне для життя і здоров'я навколишнє природне середовище;

- санітарно-епідемічне благополуччя території й населеного пункту, де він проживає;
- безпечні та здорові умови праці, навчання, побуту й відпочинку;
- кваліфіковану медичну допомогу, включаючи вільний вибір лікаря, вибір методів лікування відповідно до його рекомендацій і закладу охорони здоров'я;
- достовірну та своєчасну інформацію про стан свого здоров'я і здоров'я населення, включаючи наявні й можливі фактори ризику та їх ступінь;
- участь в обговоренні проектів законодавчих актів і внесення пропозицій щодо формування державної політики у сфері охорони здоров'я;
- участь в управлінні охороною здоров'я та проведенні громадської експертизи із цих питань у порядку, передбаченому законодавством;
- можливість об'єднання в громадські організації з метою сприяння охороні здоров'я;
- правовий захист від будь-яких незаконних форм дискримінації, пов'язаних зі станом здоров'я;
- відшкодування заподіяної здоровцю шкоди;
- оскарження неправомірних рішень і дій працівників, закладів та органів охорони здоров'я;
- тощо.

Законами України можуть бути визначені й інші права громадян у сфері охорони здоров'я.

Стаття 12 цього ж законодавчого акта визначає, що охорона здоров'я – один із пріоритетних напрямів державної діяльності. Держава визнає право кожного громадянина України на охорону здоров'я й забезпечує його захист [3].

Іншими словами, право на охорону здоров'я можна визначити як здійснення державою комплексних заходів із забезпечення можливості громадян щодо здійснення власних дій, які стосуються свого здоров'я, вимог до органів державної влади із забезпечення належних законодавчих та організаційних умов для реалізації своїх потреб у сфері охорони здоров'я, а також можливості використовувати примусові заходи для захисту відповідних інтересів. Право на охорону здоров'я також можна визначити як систему заходів економіко-правового, соціально-культурного, науково-медичного, у тому числі санітарно-протиепідемічного (профілактичного), характеру, що здійснюються органами державної влади, органами місцевого самоврядування, організаціями, їх посадовими особами й іншими особами та/чи громадянами з метою профілактики захворювань, збереження й зміцнення фізичного та психічного здоров'я, соціального благополуччя кожної людини, підтримання її тривалого активного життя, а також надання їй медичної допомоги [4, с. 6].

Підсумовуючи вищевикладене, варто вказати, що забезпечення права на охорону здоров'я – це система правових, соціальних, економічних та інших чинників, які спрямовані на можливість ефективно реалізувати й захистити таке право. Тож зупинимося більш детально на особливостях забезпечення права на медичне забезпечення поліцейських.

Нормативне визначення права на медичне забезпечення поліцейських можна розглядати через сукупність законодавчих способів і засобів, які використовуються самими поліцейськими й органами влади стосовно забезпечення, реалізації, захисту та відновлення зазначеного права [5].

Підкреслимо, що основним законодавчим актом, що координує правове забезпечення права на медичне забезпечення цієї категорії громадян, як згадувалося вище, є Конституція України.

Загалом же сучасний стан нормативно-правового регулювання медичного забезпечення поліцейських в Україні потребує постійного вдосконалення та приведення у відповідність до вимог сьогодення.

Таке розуміння дає підстави для твердження, що систему нормативно-правових актів, яка регламентує медичне забезпечення поліцейських в Україні, можна систематизувати за двома рівнями:

- прийняття нормативно-правових актів;
- спрямування на певні соціальні групи.

Відповідно до першого рівня, варто розрізняти такі групи нормативно-правових актів, положення яких регламентують медичне забезпечення поліцейських: а) міжнародно-правові; б) внутрішньодержавно-правові; в) відомчо-правові.

Разом із тим, беручи за основу другий із зазначених вище рівнів, варто виділити такі групи нормативно-правових актів: а) спрямовані на врегулювання загальних питань організаційно-правової побудови органів Національної поліції України; б) спрямовані на регулювання соціального захисту поліцейських; в) спрямовані на регулювання безпосередньої організації та здійснення медичного забезпечення поліцейських [6, с. 10].

Здійснюючи аналіз законодавчої бази стосовно правових підстав медичного забезпечення поліцейських, можемо констатувати, що, згідно з частинами 1 та 2 статті 95 Закону України «Про Національну поліцію» [7], поліцейським гарантується безоплатне медичне забезпечення в закладах охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ (далі – МВС) України.

Згідно з частиною 4 статті 95 цього ж законодавчого акта, члени сімей поліцейських (дружина (чоловік), діти до 18 років, а в разі їх навчання у вищих навчальних закладах – до 23 років), а також члени сімей поліцейських, які загинули (померли), пропали безвісти, стали інвалідами під час проходження служби в поліції (у тому числі під час участі в міжнародних миротворчих операціях), мають право на безоплатне медичне обслуговування в закладах МВС України.

Громадяни України серед колишніх поліцейських, які звільнені зі служби за станом здоров'я, за віком, у зв'язку зі скороченням штату, і члени їхніх сімей (дружина (чоловік), діти до 18 років, а в разі їх навчання у вищих навчальних закладах – до 23 років) мають право на медичне забезпечення в закладах охорони здоров'я МВС України відповідно до умов, визначених частинами 1–7 цієї статті.

Законодавчі підстави медичного забезпечення інших працівників Національної поліції, а також працівників МВС (у тому числі серед колишніх) і членів їхніх сімей визначені пунктом 2 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про Національну поліцію» від 23.12.2015 № 901.

Відповідно до пункту 1 Положення про Міністерство внутрішніх справ України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 878 [8], МВС України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується й координується Кабінетом Міністрів України,

і головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики, зокрема, у сфері забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки й порядку, надання поліцейських послуг.

МВС України, відповідно до покладених на нього завдань, розробляє, організовує і здійснює комплекс профілактичних, лікувальних, оздоровчих і реабілітаційних заходів, спрямованих на охорону та зміцнення здоров'я осіб, які, згідно із законодавством, мають право на медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України; здійснює управління закладами охорони здоров'я, що належать до сфери управління МВС України.

Зауважимо, що медичне забезпечення в закладах охорони здоров'я системи МВС України здійснюється на підставі Наказу МВС України «Про медичне забезпечення в закладах охорони здоров'я системи МВС України» від 04.11.2003 № 1296, що зареєстрований у Міністерстві юстиції України від 13.05.2004 за № 596/9195, яким затверджено низку нормативно-правових актів з питань діяльності закладів охорони здоров'я МВС України.

З 28.07.2017 набув чинності Наказ МВС України від 14.06.2017 № 507, зареєстрований у Міністерстві юстиції України від 12.07.2017 за № 845/30713, яким затверджено Перелік закладів охорони здоров'я МВС України.

Наказом МВС України від 04.11.2003 № 1296 затверджено Порядок медичного забезпечення поліцейських та військовослужбовців Національної гвардії України при виконанні оперативного-службових завдань під час подолання наслідків надзвичайних ситуацій, припинення групового порушення громадської безпеки і порядку чи масових заворушень.

Інструкція про порядок медичного обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України, що затверджена Наказом МВС України від 03.06.2016 № 462 та зареєстрована в Міністерстві юстиції України від 02.07.2016 за № 912/29042, визначає порядок медичного обслуговування певних категорій осіб, яким таке право встановлено відповідно до законодавства, і порядок їх прикріплення до закладів охорони здоров'я МВС України.

Маємо підкреслити, що чинними нормативно-правовими актами, що регламентують питання діяльності закладів охорони здоров'я МВС України, є такі:

– Положення про організацію медичного обслуговування особового складу органів і підрозділів внутрішніх справ та військовослужбовців Національної гвардії України, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, та ведення реєстру МВС України цих осіб;

– Інструкція про організацію медичної реабілітації та санаторно-курортного лікування в Міністерстві внутрішніх справ України;

– Інструкція про порядок проведення обов'язкових попередніх та періодичних психіатричних оглядів у системі МВС України;

– Інструкція про обов'язковий профілактичний наркологічний огляд і порядок його проведення в системі МВС України.

Проте з часу реформування МВС України, зокрема створення Національної гвардії України та ліквідації внутрішніх військ МВС, утворення територіальних органів Національної

поліції та ліквідації територіальних органів МВС, утворення територіальних медичних об'єднань МВС по областях і м. Києву та припинення діяльності відділів (служб) медичного забезпечення ГУМВС (УМВС) України в областях і м. Києві тощо, зазначені нормативно-правові акти у відповідність до чинного законодавства приведені неповною мірою.

Згідно з частиною 5 статті 95 Закону України «Про Національну поліцію», поліцейські та члени їхніх сімей (дружина (чоловік), діти до 18 років, а в разі їх навчання у вищих навчальних закладах – до 23 років) мають право на пільгове реабілітаційне, санаторно-курортне лікування, оздоровлення й відпочинку у медичних реабілітаційних центрах, санаторіях, будинках відпочинку, пансіонатах та оздоровчих закладах МВС України за рахунок бюджетних коштів, визначених на утримання МВС України в порядку, що встановлюється МВС України.

Постановою Кабінету Міністрів України від 27.04.2011 № 446 затверджено Порядок забезпечення санаторно-курортними путівками до санаторно-курортних закладів військовослужбовців, ветеранів війни, ветеранів військової служби, органів внутрішніх справ та деяких інших категорій осіб і членів їх сімей, який визначає, зокрема, механізм забезпечення МВС України ветеранів органів внутрішніх справ і членів їхніх сімей санаторно-курортними путівками до санаторно-курортних закладів відповідно до Закону України «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ і деяких інших осіб та їх соціальний захист» [9].

Висновки. Насамкінець варто констатувати, що забезпечення права на медичне забезпечення поліцейських здійснюється за допомогою правових, соціальних та економічних чинників, де перші включають доволі значну сукупність нормативно-правових актів, другі – організаційні аспекти медичного забезпечення й санаторно-курортного лікування. У свою чергу, останні ж – фінансування витрат, які пов'язані з діяльністю органів влади та управління, а також їх посадових осіб щодо забезпечення розглянутого в статті права поліцейських на медичне забезпечення.

Література:

1. Андрущенко І.Г. Постійна «туббота» закладів охорони здоров'я – пріоритетне завдання оперпідрозділів системи МВС України. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ*. 2007. Спец. вип. № 3. Ч. 1. С. 191–195.
2. Конституція України : Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *База даних «Законодавство України»* / ВР України. URL: <https://zacon2.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 17.03.2020).
3. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 № 2801-ХІІ. *База даних «Законодавство України»* / ВР України. URL: <https://zacon2.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 17.03.2020).
4. Черных А.Е. Конституционное право граждан на охрану здоровья и проблемы его реализации в Российской Федерации : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Москва, 2012. 20 с.
5. Вичева А.А. Обеспечение права на охрану здоровья сотрудников органов внутренних дел. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/obespechenie-prava-na-ohranu-zdorovya-sotrudnikov-organov-vnutrennih-del> (дата звернення: 17.03.2020).
6. Тихомирова Т.О. Реалізація державної політики охорони здоров'я в системі МВС України: адміністративно-правовий аспект : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2010. 20 с.
7. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *База даних «Законодавство України»* / ВР України. URL: <https://zacon2.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 17.03.2020).

8. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 878. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 17.03.2020).
9. Про розгляд Звіту про результати аудиту ефективності використання бюджетних коштів, виділених на медичне забезпечення працівників Міністерства внутрішніх справ України, поліцейських та працівників Національної поліції України : Рішення Рахункової палати України від 25 вересня 2018 року № 24-2. URL: https://old.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16757852/R_RP_24-2_2018.pdf; jsessionid=98A7A887E7849EBE1EC37526A28F6C2B?subportal=main (дата звернення: 17.03.2020).

Drozd S. The right to police health care and the factors that influence it

Summary. The article is devoted to finding out the level of sufficiency and necessity of fixing the right of police officers to medical care in the national legislation and to identify the factors that influence it.

The article reveals the constitutional principles of securing the right to health care, medical care and health insurance. According to the requirements of the Basic Law, health care is provided by state funding of relevant socio-economic, health and health programs.

The definition of the right to health care is also enshrined in the Law of Ukraine “Fundamentals of the legislation of Ukraine on health care”, the norms of which state that every citizen of Ukraine has the right to health care.

In the article the author concludes that health care can be defined as the implementation by the state of comprehensive measures to ensure the ability of citizens to carry out their own actions related to their health, the requirements for public authorities to ensure proper legislative and organizational conditions for the implementation of their health needs, as well as the ability to use coercive measures to safeguard their respective interests.

The author notes that the normative definition of the right to police health care can be viewed through a set of legislative methods and means used by the police and authorities themselves to secure, exercise, protect and restore the said right.

The article systematizes a system of normative legal acts that regulates the medical provision of police officers at two levels. The first includes: a) international legal acts; b) domestic legal acts; c) departmental legal acts. The second level includes acts aimed at: a) regulation of general issues of organizational and legal construction of bodies of the National Police of Ukraine; b) regulation of police social protection; c) regulation of direct organization and provision of medical support to police officers.

The final part of the article analyzes the current legislation, including the normative acts of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, the rules of which stipulate the right of police officers to medical care in departmental health care institutions. Finally, the factors influencing the consolidation of the right of police officers to health care are identified.

Key words: health care, police law, health care, regulations, health care facilities, health care, legal framework.